

DÉLMAGYARORSZÁG

Szerkesztőség:
SZEGED, KÁRÁSZ-UTCA 9. SZÁM.
A szerkesztőség telefonja: 305.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
egész évre 96.— K. negyedévre 24.— K.
félre 48.— K. egy hónapra 8.— K.
Egyes szám ára 30 fillér.

Kiadóhivatal:
SZEGED, KÁRÁSZ-UTCA 9. SZÁM.
A kiadóhivatal telefonja: 305.

Szeged, 1919.

VIII. évfolyam, 126. szám.

Csütörtök, június 5.

A kritika joga.

I.

Kétféle kritikát ismerek. Az egyik éppen olyan alkotó és önmagáért felelő, mint akár-milyen más művészet, sőt akárhányszor kü-lömb és fölényesebb, mint az, amiről írták. Ez a kritika egy fajta a termelő művészetnek. Al-fréd Kerr néhány ilyen írásával agyonverte, fölnégyelte és előttem legalább végleg meg-semmisítette a szépszakállu Hermann (Su-dermann). Ez a kritika ronthat, teremthet, mint ahogy Berzsenyi Dániel mondja az Is-tenről. Ez az a kritika, amellyel Ruskin a vak tömeg szemét felnyitotta Turnez szépségei-nek meglátására és amellyel Nietzsche örökre elintézte (a maga számára) Wagnert. *Paritty-tya és lant* van az ilyen kritikások kezében, hogy Kerr kedves szolamát használjuk, Dá-vid lantja és parittyája. Egy ilyen kritikával a vitriolos szellemű Karl Krausz egy egész monarchiát végzett ki egy kis könyvével és egy ilyen kritika, mint a Marxé, egy egész világot irányít akkor is, amikor a kritikus már régen csendes ember lett. Az ilyen kritika csodát is tud, föltámaszt halottakat, mint a hogy Lessing drámái recenziói révén néhány olyan színpadi szerző marad meg az emlé-keztethen, akiknek egyetlen érdeme és jelen-tősége, hogy Lessing örökké rozsdátlan to-lára szurta őket. Molnár Ferenc neve azért marad meg az irodalomtörténetben, mert Kerr írt róla. A kritikus is lehet alkotó mű-vész, akár a színész. Mint ahogy az író is le-het favágó, akár Bernstein vagy Földes Im-re. Legénye válogatja.

II.

A kritikus, mint művész mellett ott van még a kritikus, mint tudós. Aki nem teremti, se formákat, aki nem korrigálja ki a műve-szetet, mint a művész a természetet, hanem aki boncol, elemez, mérlegel, értékkel, a tudá-sa, a meggyőződése érzékeny mérlegén, aki szétszedi a virágot, a művet, mint a botan-ikus a növényt, a természet művét, aki rend-szerez és értékkel, szóval aki egyszerűen szak-értői véleményt mond, tárgyilagosan, mint a kémikus, aki megállapítja, milyen elemekből áll a vegyület és mint az ékszerész, aki meg-mondja, arany-e az, aní fénylik, mennyi ne-mes és nemtelen fémből készült az, amit meg-vizsgált. Ehhez is kell stílus, mint ahogy a természettudomány is egészen másképpen fest, ha Hermann Ottó vagy Móra Ferenc írja, mintha hivatalból iratják valami protek-ció-s tankönyvgyárossal. Az első fajta, a mű-vészi kritika tételét és súlyát az írója egyé-nisége adja meg, az a tény, hogy azt *valaki* írta, egy géniusz, aki új fényt vet a régi dol-gokra is és perspektivákat tár föl ott is, ahol laposságokról és ürességekről kell véleményt mondania. Itt a *temperamentum* a fontos, a mellyel valaki elébe áll a dolgoknak és nezi és látja és láttatja őket. Ez a temperamentum az, amely Tainevel azt mondatja, hogy Ter-nyson ugyan nagyobb költő, de ő Mussetet jobban szereti. Karinthy Frigyes néhány iro-dalmi paródiájában több mélység és komoly-ság van, mint némely akadémiai elnök összes beszédeiben.

III.

A másik fajta kritika, hogy úgy mond-jam, a szakértői jogosságát és igazságossá-gát a tudás mértéke és biztossága adja meg, amellyel a kritikus a világot és a művet né-zi, amellyel beszél. Gyulai Pál klasszikus ti-pusa ennek a kritikus fajtának. (Igaz, hogy a jó magyar tudományos prózának is első mestere.) Mindazonáltal... És itt a bökke-nő: a kritika, akár alkotó, akár romboló, akár művészi, akár tudományos, alapjában véve mégis egy ember látásának és érzésének eredménye, *egyéni vélemény*, amelyet osztok vagy nem osztok, de amelyet tisztelnem kell, akár írója egyéni értéke, akár egyéni tudása, hozzáértése miatt. Én imádkozom Wagner-t és benne találhatom a múlt, jelen és jövő ze-néjét és mégis, ha van bennem egy kis tisz-telet és érzék a zseni iránt, csak gyönyörü-séggel és tanulsággal olvashatom azt, amit Nietzsche contra Wagner írt. És én megint csak imádkozom Jókait és benne találhatom a magyar mesemondó géniusz legragyogóbb megtestesülését (mint ahogy valóban benne is találom) mégis csak gyönyörűséggel és ta-nulsággal olvashatom Péterfy Jenőnek, a ta-nárnak, a legkülömb magyar tanárnak tanul-mányát Jókairól, amelyben körülbelül úgy el-bánik ezzel a kékszemű és kék romantikájú magyar elbeszélő-fejedelemmel, mintha a bor-

bély (bocsánat a hasonlatért) a finom és éles borotvája pengéjével a nyak szörképletei he-lyett egyenesen a páciense nyakát intézné el egy császármetsző gesztusával. És Péterfy Jenő alapos és formás és mélyjáratú kritiká-jának igaza volt a maga szempontjából és Jókai azért mégis a legnagyobb magyar me-semondó, noha csakugyan, pszichológia dol-gában messze jár egy Flaubert vagy egy Balzac mögött.

Azt, hogy jóhiszemű, vagy rosszhisze-mű-e valamely kritika, stílusából el lehet dön-teni. Aki tud írni, az tud disztigválni. A stí-lus az ember, mondotta Buffon, aki valóban benne is van ebben a mondatában. A talentum nem lehet rosszhiszemű, ez a tehetségtelenek privilégiuma.

A kritikustól kettőt követelhetünk. Hogy értsen a dologhoz és hogy tudjon írni. Aki nem ért a dologhoz, az nem is tud írni. Egy-szóval: *a kritikus tudjon írni*. Mert ismétél-jük, a stílus az ember. A stílus minden. A stí-lus a művészet. A többi: favágás. A favágás is fontos és nehéz dolog, de nem a művészet-ben. És ne feledjük, ha egy Bizet operának sikere van, abban része lehet Bizetnek is. Bizony. Sőt, talán oroszánrésze van neki. Mint ahogy a párisi premiéren nem a Carmen bukott meg, de a közönség.

Juhász Gyula.

Nem fizetik ki szeptemberig a köztisztviselőket.

(Saját tudósítónktól.) Jelentette a *Dél-magyarország*, hogy a köztisztviselőket a na-pokban felhívták arra, hogy július—augusz-tus hónapokra adják be nyugtáikat az ál-lampénztárba, mert szeptemberig ki fogják fizetni a köztisztviselőket. A tisztviselők a nyugtákat elkészítették és bevitték az állam-pénztárba, ahol azt az értesítést adták, hogy június 15-én kifizetik a két hónapra eső illet-ményeket. Most, mint értesülünk, ebben az ügyben fordulat állott be. Az állampénztár visszaszámáztatja a nyugtáványokat, mert nem fizetik ki két hónapra előre a köztisztvi-selőket.

Szóvá kell tennünk ezt az ügyet több ok-ból. Mi, akik a tisztviselők jogos érdekeinek mindenkor védelmére keltünk, elsősorban azt helytelenítjük, hogy a tisztviselőkön Szege-den ugy akarnak segíteni, hogy két hónapra előre adják ki nekik a fizetést. Igaz, hogy a tisztviselők így egyszerre nagyobb pénzössz-szeghez jutnak, de ez csak látszólagosan ked-vező, a valóságban azonban azzal a veszede-lemmel jár, hogy a tisztviselőcsaládok hete-ken át nyomorba jutnak. A tisztviselők fize-tése Szegeden, ahol hosszú idő óta semmi ja-vítást nem kaptak, a szokásos beszerzési elő-leghez nem juthattak és ahol a drágasági se-gély a megélhetési viszonyokkal a legtávo-labbi arányban sincs, oly csökély, hogy szó-vá kell tennünk ezt az ügyet több okból. El-sősorban helytelenítjük, hogy Szegeden ugy akarnak segíteni a tisztviselőkön, hogy két hónapra előre kiadják a fizetésüket. A segí-tésnek ez a módja nemhogy javítana, hanem ront a tisztviselők helyzetén. A köztisztvisé-

lők szokásos beszerzési előlege most elmarad. A tisztviselők tehát az előre kiutalt illetmé-nyeknek jó részét beszerzésekre fordítanak. A megélhetésre alig maradva a két hónapra ki-utalt összegből valamennyi. Aki erre azt fe-lelné, hogy a tisztviselők osszák be szépen és tegyék félre gondosan az előre kiutalt össze-get, az nem venne tudomást a rettenetes drá-gaságról és arról, hogy a tisztviselők mosta-ni fizetésükből nem tudnak megélni. A köz-tisztviselők eddig minden évben kaptak be-szerzési előleget, a drágasági pótlékot pedig — ha nem is a drágaság arányában — de esetről-esetre fölemelték. A rendkívüli vi-szonyok miatt Szegeden a köztisztviselők ez-uttal sem beszerzési előleget nem kaptak, sem nagyobb drágasági segélyt. Ez a helyzet. Ha tehát a köztisztviselők két hónapra előre ki-kapnák a fizetésüket, egy hónap alatt elköl-tenék. Ezzel tehát nem lehet segíteni a köz-tisztviselőkön. A két hónapra előre kiutalt összeg legfőkébb arra volna jó, hogy pótolja a beszerzési előleget, ha rövidesen remény lenne arra, hogy a köztisztviselők fizetésren-dezése a mai viszonyoknak megfelelően Sze-geden is életbeléphet.

Igaz, egy hónap alatt is sok történhetik most. Pillanatnyi segítségnek tehát elfogad-ható lett volna a két hónapra kiutalt összeg. De mégis, más megoldást kell találni, hogy a köztisztviselők szomorú helyzetén javít-sunk.

A másik ok, amiért szóvá tesszük ezt az ügyet az, hogy a rendelkezést visszavonták. A tisztviselők, akik számítottak a kiutalandó összegre, most könnyen zavarba juthatnak.